

Насиров Т., Жолдошов М.А.

1418 КҮНДҮН САЛТАНАТТУУ МАРАСЫ

Насиров Т., Жолдошов М.А.

ТОРЖЕСТВЕННЫЙ ФИНИШ 1418 ДНЕЙ

T. Nasyrov, M. Zholdoshev

THE CEREMONIAL FINISH OF 1418 DAYS

УДК: 947.67(575.12)

Жеңиш парады – жоокерлердин, жалпы эле Совет элинин Ата Мекендин көз карандысыздыгы жана эркиндиги үчүн фашисттик Германия менен салгылашкан 1418 күндүн салтанаттуу марасы экендиги белгиленген. Ошондой эле Жеңиш парадынын өткөрүлүшү дүйнөлүк аренада тарыхый да, саясий да мааниге ээ болгондугу айтылган.

Негизги сөздөр: *Жеңиш Парады, тарыхый мааниси, саясий мааниси, көз карандысыз, эркиндик.*

В статье отмечается, что и Парад Победы – это торжественный парад окончания 1418 дневной борьбы военных и в целом Советского народа за независимость и свободу Родины против фашистской Германии. Кроме того, проведение парада Победы ознаменовало его историческое и политическое значение на мировой арене.

Ключевые слова: *Парад Победы, историческое значение, политическое значение, независимость, свобода.*

The article notes that the Victory Parade is a Parade the day against military and 1418 in the whole Soviet people for independence and freedom of their motherland against Nazi Germany. In addition, the Victory Day Parade marked its historical and political importance on the world stage.

Key words: *Victory Parade, historic significance, political importance, independence, freedom.*

Көз карандысыз мамлекеттердин шериктештигиндеги өлкөлөрдүн аймагында быйыл Улуу Жеңиштин 70 жылдык мааракеси салтанаттуу белгиленет. Алардын катарында Кыргызстан дагы белгилөөгө татыктуу. 2015-жыл башка жылдардан 70 жылдык юбилейлердин: Ялта конференциясынын, Улуу Жеңиштин, Жеңиш Парадынын, Потсдам конференциясынын, Япониялык милитаризмдин үстүнөн болгон жеңиштин жана Нюрнберг процессинин башталышынын парады менен өзгөчөлөнүп турат.

Улуу Ата Мекендик согушта советтик жоокерлер элди, жерди жалпы эле мекенди коргоонун үлгүлөрүн көрсөтүшүп, өлбөс-өчпөс эрдиктерди жасоо менен Улуу Жеңишти камсыз кылышкан. Мына ушул жеңиштин урматына 1945-жылы 24-июнда даңазалуу Жеңиш парады Москва шаарында Кызыл аянтта өткөн. Андан бери саналуу 70 жыл өтүп жатат.

Жеңиш парады жөнүндө сөз кылуудан мурда 1941-жылы 7-ноябрда Улуу Октябрь революциясынын 24 жылдыгына карата өткөрүлгөн парад тууралуу айтуу максатка ылайыктуу. Анткени бул парад Улуу Жеңиштин болушуна жана даңазалуу параддын өтүшүнө биринчилерден болуп өбөлгө түзгөн. Ошондуктан сөз ушул парад жөнүндө болсун.

Европанын бир катар өлкөлөрүн басып алган Германиянын экономикалык абалы, согуштук күчү чыңдалган. Дүйнөлүк үстөмдүккө жетүүнү көздөгөн фашисттик Германия 1941-жылы 22-июнда СССРге кол салган. Ал «Барбаросс» деп аталган планы боюнча Советтер Союзун бир нече жумада эле талкалап, 1941-жылдын кышына чейин СССРдин европалык бөлүгүн толук басып алмак. Адегенде эле фашисттик Германиянын 5,5 млн. адамдан 190 дивизиясы Совет өлкөсүнө басып кирген. Германия менен бирге СССРге каршы согушка Италия, Финляндия, Румыния, Венгрия, Испания катышкан.

Согуштук күчү жагынан басымдуулук кылган Германия согуштун алгачкы мезгилдеринде ийгиликтерге жетишип, ноябрь айына карата Москва шаарынын алдына чейин кирип келген, б.а. замбиректин огу жете тургандай аралыкка жакындаган. Өлкө ушундай коркунучтуу абалда турганда парад өтпөй калса эч ким деле таң калмак эмес.

1941-жылдын ноябрь күндөрү Германия өздөрүнүн армиясын СССРдин борбору Москва шаарында Кызыл аянттан өтөт деген үмүттө демдерин ичине алып күтүп турушту. Гитлердик Германиянын газеталары жана радио түйүндөрү Европанын дагы бир багынган өлкөсүнүн борборунан Улуу Германиянын армиясы 7-ноябрь күнү салтанаттуу марш менен параддан өтөт деп алдын-ала кабарлашкан. Ал эле эмес күндүзү парадда болушуп, кечкисин Москва ресторанында жеңиш тоюн тойлошмок. Аталган ресторандын директору дайындалып, согушта эрдик көрсөтүп өзгөчөлөнгөн командирлерге «чакыруу каттары» берилген.

Фашисттик Германия өздөрүнүн күчүн ашыра баалашып Советтер өлкөсү талкаланды, жеңиш биздики деп эсептешкен. Катардагы солдаттынан баштап Гитлерге чейинки адамдарынын бардыгы ушундай пикирде болушкан. Буга бир мисал Хелцер деген фашисттик офицер туугандарына жазган катында: «силер бул катты алганда биз Кызыл аянтта параддан өтүп жаткан болобуз. Мен ушунча өлкөлөрдү көрөм деп түшүмдө да көргөн эмесмин. Убактысы келгенде биздин аскерлер Англиянын борбору Лондондо параддан өтүшөт, ал парадга мен катышарыма толук ишенем» – деп мактанып белгилеген.

Германиянын радио түйүндөрү алдын-ала айткандай 1941-жылы 7-ноябрда Кызыл аянтта парад болду. Тек гана немецтик-фашисттик аскерлер эмес, Советтик Кызыл армиянын жоокерлери параддан өтүштү. Ошентип, 7-ноябрь саат 8:00дө Спасск башнясынан парадды кабыл алуу үчүн маршал Семен

Михайлович Буденный атчан чыкты. Ал жоокерлерди куттуктаганда, алар «ура!» – деп катуу кыйкырышты да парад башталды. Кар жаап, күн суук болгонуна карабай жоокерлердин маанайы жогору, параддан түз эле фронтко кетишти.

Ошол күнү дүйнөдө бул парад жөнүндөгү жаңылыктан маанилүү эч нерсе жок эле. Себеби душмандар ар кандай ушак-айындарды (каршылык көрсөтө турган армия калган жок, Өкмөт качты ж.б.) таратышкан. Ага карабастан Өкмөт Уралга же Орто Азияга качкан жок, Москва бекем турат, мамлекет башчылары өлкөнү коргоо боюнча жетекчилик жасап жатышат.

Бул парад жөнүндөгү кабар бардык элдерди кубандырган жана жоокерлердин, жалпы эле элдердин күчүнө күч, демине дем кошуп, духун көтөргөн. Жалпы совет элинде душманды талкалайбыз, жеңиш биз тарапта болот деген ишенич пайда болгон.

Демек, айтылып жаткан параддын саясий да, тарыхый да мааниси зор. Улуу Жеңиштин болушуна биринчи болуп өбөлгө түзгөндүгү өзүнөн-өзү айгинеленип турат.

Жогоруда белгилегендей сөз учугун Жеңиш парадына буралы. Бул ой кайдан чыккан, кандай максатта болгон, маани-маңызы жөнүндө баяндайлы.

1945-жылы май айынын орто ченинде Жуков Г.К. Москвага чакырылган. Ал күнү мамлекеттик коргоо комитетинде АКШ жана Англиянын алдында Японияга каршы согуш ачуу милдеттенмесин аткаруу жөнүндө маселе талкууланды. Ошондо Москва шаарына Жеңиш парадын өткөрүү жөнүндө ой айтылган да ага фашисттердин сан жеткис аскерлерине каршы согушта бир кыйла өзгөчөлөнгөн солдаттарды, сержанттарды, старшиналарды, офицерлерди жана генералдарды чакыруу чечилген. Бул ойду отурумдун катышуучуларынын бардыгы колдошкон.

Парад боюнча бардык эсепти жана жетекчилик көрсөтмөнүн (директиванын) долбоорун даярдоо Генералдык штабдын начальниги, армиянын генералы А.И. Антоновго тапшырылган. Тапшырылган бул документтер тез эле даярдалып Башкы командачы тарабынан бекитилген. Согуштун акырына чейин аракетте турган ар бир фронттон бирден жыйынтыкталган полк парадга чакырылган. Алар Карелдик, Ленинграддык, 1-чи Прибалтикалык, 1, 2, 3-Белоруссиялык, 1, 2, 3, 4-Украиналык фронттору болчу. Ошондой эле согуш – деңиз флотунун жана согуштук-аба күчтөрүнүн жыйынтыкталган полктору да парадга алынган. Фронттун полктору фронт командирлери тарабынан башкарылган.

Жеңиш Парадын ким кабыл алат деген маселе талкууланган эмес, бирок мамлекеттик коргоо комитетинин жана Ставка (штаб) мүчөлөрү мындай өзгөчө парадды Жогорку башкы командачы өзү кабыл алышы керек деп ойлошкон. Бирок тез эле Г.К.Жуков Жеңиш Парадын кабыл алуу жөнүндө Жогорку башкы командачынын көрсөтмөсүн алган. Ошол эле учурда парадга команда берүүчү болуп Советтер Союзунун маршалы К.К. Рокоссовский дайындалган.

Өзүнүн эскерүүсүндө Г.К. Жуков – «1945-жылы 24-июнда күндөгүдөн эрте турдум да дароо айнекке келип сыртты карадым, анткени синоптиктер эртең менен күн бүркөк, кийин жамгыр жаап суук болот деп айтышкан эле. Алар жаңылып калса экен деп тиледим. Тилекке каршы бул сапар алар аба ырайы жөнүндө жаңылбаптыр. Москвада күн бүркөк, жамгыр жаап суугуна тартып турду. Согуштук – аба күчтөрүнүн командири менен телефондо сүйлөшсөм, аба ырайынын начар болгондугунан көпчүлүк аэродромдордо самолет учпай калышы мүмкүн. Ошондуктан Жеңиш Парады биз ойлогондой өтпөй калышы ажеп эмес деп айтты. Бирок андай болбоду. Бул тарыхый күнү демонстрацияга катышып калуу үчүн москвалыктар көтөрүңкү маанайда оркестр менен Кызыл аянттын тегерегине келип жатышты. Алардын бактылуу жүздөрү, масса лозунгалар, транспаранттар, жалпы шаттыкта көңүл көтөрө турган ырларды жаратышкан. Кызыл аянтта демонстрацияга кошулбай калгандар бардык тротуарларды толтурушту. Фашизмдин үстүнөн болгон жеңиштин урматына «ура» деген кыйкырыктар жана сүйүнүчтүү толкундоолор, аларды демонстранттар жана аскерлер менен бириктирд. Мына бул биригүүдө биздин Ата Мекендин жеңилгис күчү жана кудуреттүүлүгү сезилди» – деп белгилейт.

Ошентип, Кызыл аянтта тургандар жана анын тегерегиндегилер параддын башталышын күтүп калышты. Кремлдин сааты 10:00 – болгондо Спасск дарбазасынан Советтер Союзунун маршалы Г.К.Жуков боз атчан чыкты. Ошол эле убакта карагер ат минген К.К. Рокоссовский парадга команда берип, Георгий Константиновичти утурлай атын желдирип жөнөдү да алдына 3 метрдей калганда атты токтотуп рапорт берди. Рапортту кабыл алгандан кийин экөө ээрчишип аскерлердин түрлөрүн катары менен карап чыгышты, саламдашып аларды куттуктаганда «ура!» – деген кыйкырыктар үч жолудан кайталанып жатты. Кыдырып чыгышкандан кийин команда берилип парад башталды.

В.И. Лениндин Мавзолейинин алдынан баатырлардын полктору салтанаттуу марш менен өтүшкөндө гана бардыгын өзгөчө чоң кубаныч каптады.

Алардын башында фашисттик аскерлер менен согушта даңкы чыккан генералдар, тектик аскерлердин (родов войск) маршалдары жана Советтер Союзунун маршалдары бара жатышты.

Параддан өтүп жатышкан жоокерлер кубангандыктан көздөрү жайнаган жана өңдөрү кайраттуу, алар кан күйгөн согушта күжүрмөн туусу менен жүрүп душмандарды талкалоону аякташкан. Аскерлердин кийингендери жаңы мундирлер, көкүрөктөрүндө айгышкан согушта көрсөткөн эрдиктери үчүн сыйланган орден, медалдары жана көрүнүктүүлүк белгилери жаркылдайт. Параддын тизмегин карап турушкан элдерде толкундатуучу жана унутулгус көрүнүштү (картинаны) жаратышты.

Немецтик-фашисттик аскерлерди талкалоодо колго түшүрүлгөн 200 тууну В.И. Лениндин Мавзолейинин төмөн жагына биздин эки жүз жоокер

барабан уруунун астында (под барабанный бой) алып келип таштагандагы моменти эч нерсе менен салыштырууга болбойт...

Өкүнүчтүүсү Ата Мекендин көптөгөн ишеничтүү уулдары бул сүйүнүчтүү учурга, биздин салтанаттуу күнгө чейин жетпей калышты, анткени алар согуш талаасында кан төгүлгөн салгылашууда курман болушту.

Жеңиш парадынын өткөрүлүшү дүйнөлүк аренада тарыхый да, саясий да мааниге ээ. Анткени Жеңиш парады – биздин жоокерлердин, жалпы эле Совет элинин Ата Мекендин көз карандысыздыгы жана эркиндиги үчүн фашисттик Германия менен салгылашкан 1418 күндүн салтанаттуу марасы эле.

Бардыгына айтам – согуштук авантюраны сүйүүчүлөр, реваншисттер бул тарыхый актыны унутушпасын!

Адабияттар:

1. История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941–1945г.г. (в 6 томах) – М.: Воениздат, 1960-1965.
2. Карем Раш. Парад. – М., 1987.
3. Ласло Беллади, Тамаш Краус Сталин.– М.,1989.
4. Митяев А.В. Книга будущих командиров.– М., 1988.
5. Порожняков А.Е. (составитель) Г.К. Жуков. Фотоальбом. – М., 1987.
6. Пугачева Э.Н. (автор-составитель) Подвигу 40 лет.– М., 1985

Рецензент:

доктор исторических наук Нурунбетов Б.А.